



VÁRI LÁSZLÓ – ORBÁN RÓBERT – PÉTER LÁSZLÓ

A Magyarországi Szabadkőművesek Reform Nagypáholya*

A hazai történeti irodalomban általánosan elfogadott nézet szerint a magyarországi szabadkőművességet az 1900-as években az 1886-ban létrejött Magyarországi Symbolikus Nagypáholy felügyelte páholyok tagsága jelenti.¹ A jelen írásban Espersit János² naplója, valamint hazai és külföldi források alapján bemutatjuk egy másik nagypáholy létezését, működését, felsoroljuk azon tagjait, akikről értesültünk. Mivel a Reform Nagypáholy iratanyaga csak töredékesen és áttételesen maradt fenn, meglehetősen nagy tere maradt a hiányzó adatok kiegészítésének feltételezésekkal, s éppen ezért e tekintetben nagy óvatossággal kell eljárunk. A különböző, független források mozaikdarabkáit azonban rendre beilleszkednek a fokozatosan kialakuló képbe, ami megerősíti eredményeinket.³

A szabadkőműves Espersit János

Espersit Jánosról – József Attila makói atyai jóbarátjáról és támogatójáról – 1955-ben megjelent életrajza óta tudjuk, hogy „1925-ös naplójában beszámol arról, hogy a Klauzál Gábor nevű szabadkőműves reform páholy főmestere.”⁴ Erre hivatkozva számos Espersittel foglalkozó írás megismétli ezt az állítást, de szerzőik nem gondolják végig ennek a következményeit.

Egy későbbi, a szegedi szabadkőművességről szóló tanulmány szerint Espersit János – naplója alapján – 1925 körül a főmestere volt a szegedi Klauzál Gábor reformpáholyoknak. Mint a tanulmány fogalmaz, „erről az illegális szabadkőműves mozgalomról közelebbit

* Köszönettel tartozunk Köntzey Lászlónak, akinek mindent megkérdőjelező attitűdje indította el ezt a kutatást.

¹ Lásd például L. Nagy Zsuzsa: *Szabadkőművesek*. Budapest, 1988.; Jászberényi József: *A magyarországi szabadkőművesség története*. Budapest, 2005.; Kiszely Gábor: *A szabadkőművesség*. Budapest, 1999.

² Makói ügyvéd, a Makói Újság szerkesztője, a 48-as függetlenségi párt helyi reprezentánsa. Az 1914-ben alakult Köztársasági Párt országos alelnöke volt, írásában élesen bírálta a világi és egyházi nagybirtokrendszert. Az őszirózsás forradalomban a Csanád Megyei Nemzeti Tanács elnöke lett. A képzőművészet és irodalom anyagi erején felüli mecénása volt, Juhász Gyula legjobb barátja, József Attila és a festőművész Vén Emil támogatója; számos műüket Espersit házában alkották meg. Lásd: Péter László: *Espersit János*. Budapest, 1955.

³ Néhány éve jelent meg Kodek, Günter K.: *Zwischen verboten und erlaubt: die Chronik der Freimaurerei in der Österreichisch-Ungarischen Monarchie (1867-1918) und der I. Republik Österreich (1918-1938)*. Wien, 2009. kötete, amelyben a szerző korabeli szabadkőműves források alapján megemlíti a Reform Nagypáholyt és egyes páholyait.

⁴ Péter: *Espersit János*, 41.

nem tudunk. Csongor Győző szerint az Árpád és a Szeged tagjai »zugpáholynak« tekintették. A Szegedi Hírlap 1929. augusztus 22-i száma még egy hasonlóan ismeretlen páholyt említ Amicitia névvel.⁵

A Szegedi Hírlapban 1929 augusztusában megjelent két „leleplező” cikkből a két páholynev és Espersit János említése tűnik értékelhetőnek.⁶

Espersittel sokat foglalkozik a Makó története 1920-tól 1944-ig című munka, amely közli a makói József Attila Múzeum tulajdonában levő fényképet Espersit Jánosról szabadkőműves főmesteri öltözetben.⁷

A fenti források voltak kutatásunk kiinduló pontjai. Feltűnt ugyanis két furcsaság: 1) a fenti idézet szerint Espersit azt írta naplójában, hogy 1925-ben főmestere volt a Klauzál Gábor páholynak, pedig 1920-ban Dömötör Mihály belügyminiszter rendeletével betiltották Magyarországon a szabadkőművességet. 2) Espersit János nem szerepelt sem a Szimbolikus Nagypáholy taglistáin, sem az ennek páholyaival foglalkozó tanulmányokban.

Hogyan működhetett 1925-ben egy szabadkőműves páholy? Részben válasz lehet, hogy az Árpád és a Szeged páholyok tagjai a Klauzál páholyt „zugpáholy”-nak tekintették, azaz olyanoknak, amelyek nem tartozik valamely legális nagypáholy fennhatósága alá. Ezt a vélelényt nyilván még a betiltás előtt fogalmazták meg.

Espersit naplójának⁸ első néhány lapjára a Klauzál páholy működésével kapcsolatosan több levél is található beragasztva, s Espersit gyakran foglalkozott naplójegyzeteiben a páholy ügyeivel. Ezekből megismerjük számos páholytag nevét, valamint az is kiderül, hogy a Klauzál páholy egy nagypáholy kötelékébe tartozott, amelynek más páholyai is működtek Magyarországon, és azt is sejteni lehet, hogy egy külföldi szabadkőműves rendszer hazai képviselője volt.

A naplóban kétszer is szó esik arról, hogy Espersit az F.Z.A.S. nagypáholy alaptörvényeit fordította magyarra. Az F.Z.A.S. rövidítés a *Freimaurerbundes Zur Aufgehenden Sonne* (Szabadkőműves szövetség a felkelő naphoz) németországi megreformált szabadkőműves nagypáholyt jelenti.

A naplóból kiderül, hogy Espersit János főmester és Jónás Ernő⁹ I. felügyelő 1925. november 14–15-én Szombathelyen részt vett nagypáholyuk szövetségtanácsának ülésén. A szalak tehát Szombathelyre vezettek. Előkerült a Szombathelyi Újság szabadkőművességet „le-

⁵ Péter László: *A szabadkőművesség Szegeden*. In: A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, 1980/81-1. Szeged, 1981. 263–284.

⁶ *Szabálytalan szabadkőműves páholy működik Szegeden*. Szegedi Hírlap, 2. évf. 1929. augusztus 19. 3.; *Riadalom a „Klauzál Gábor” és az „Amicitia” szabadkőműves páholyok berkeiben a Szegedi Hírlap leleplezései miatt*. Szegedi Hírlap, 1929. augusztus 26. 3.

⁷ Tóth Ferenc (szerk.): *Makó története 1920-tól 1944-ig*. Makó, 2004. 611.

⁸ *Espersit János naplója, 1925–26*. Petőfi Irodalmi Múzeum (a továbbiakban: PIM) kéziratára, V. 3993/47.

⁹ Címfestőként működött az 1920-as években. Lásd: *Szeged színház-történetének forrásai a Csongrád Megyei Levéltárban: 1920-1950*. Budapest, 1990. 95. [<http://bpfe.eclap.eu/eclap/axmedis/5/519/00000-51922d14-c44c-4850-ab23-3c1224ed5cb9/3/~saved-on-db-51922d14-c44c-4850-ab23-3c1224ed5cb9.pdf>] (letöltés: 2013. szeptember 15.) Aktív tagja volt a szegedi ipartestületnek. Lásd: Hilf László: *A szegedi iparosság története*. Szeged, 1929. [http://regi.sk-szeged.hu/dokumentumtar/cat_view/67-hilf-laszlo-a-szegedi-iparosság-toertenete.html] (letöltés: 2013. szeptember 15.)]

leplező” 1913. évi cikksorozata is.¹⁰ A Reform Nagypáholy megalakulásával kapcsolatos adataink jelentős része ebből származik. A névtelenül megjelent cikkek részben a Magyarországi Symbolikus Nagypáholy keretei között működő Ébredés páholyról szólnak, de a számunkra igazán érdekes írások egy másik, eddig ismeretlen nagypáhollyal és a *védelmé alatt dolgozó* (hozzá tartozó) szombathelyi páhollyal foglalkoznak.¹¹

A Szombathelyi Újság¹² ismeretlen cikkírója bőven idéz a szombathelyi „másik” páholy belső anyagaiból, sajnos pontos forrásmegjelölés nélkül, de ezeket ifjabb Zimmermann Károly¹³ tollából származónak tünteti fel. Ezeket stílusuk és adataik alapján hitelesnek fogadhatjuk el, már csak azért is, mert független források (az Espersit-napló, korabeli szabadkőműves újsághírek, F.Z.A.S. belső anyagok) számos részletét megerősítik.

Egy alternatív szabadkőműves páholy alapítása Szombathelyen

Zimmermann beszámolója szerint 1910. március 14-én Szombathelyen öt szabadkőműves alapította meg a Horváth Boldizsár¹⁴ az „Igazsághoz” szabadkőműves páholyt.¹⁵ Ezzel egybevágh az az Espersit naplójegyzetében szereplő kijelentés, mely szerint 1925-ben volt a Horváth Boldizsár páholy jubiláris *munkája* (összejövetele).¹⁶ Ahogy Zimmermann kissé patetikusan írta, az alapítókat a körző hozta össze. Ebből arra következtethetünk, hogy (Zimmermann Károlyról már korábban is tudtuk¹⁷) építésszek voltak. A páholy alapszabályait 1910. december 22. dátummal nyújtották be a Belügyminisztériumhoz, ahol 1911. ja-

¹⁰ *Cserkészlet a szabadkőművesség berkeiben*. Szombathelyi Újság, 19. évf. (1913) július 6., 5.; július 13., 5–6.; július 20., 4–5.; július 27., 4–5.; augusztus 3., 5–6.; augusztus 10., 4–5.; augusztus 17., 6.; augusztus 24., 4–5.; augusztus 31., 5.

¹¹ Varga Eleonóra szombathelyi levéltáros, muzeológus egy híradás szerint 2001. április 26-án a Vas Megyei Levéltári Nap során egy előadásában megemlítette a második szombathelyi páholy létezését, de mivel ez nem jelent meg írásban, a részletekről nem szerezhettünk tudomást. „Varga Nóra (Szombathely) a szombathelyi „Ébredés” szabadkőműves páholy 1902 és 1920 közötti tevékenységéről és tagságáról beszélt. [...] Befejezésül a másik szombathelyi páholy, az „Igazsághoz” létrehozásáról és az „Ébredés”-sel való kapcsolatáról szólt.” [http://www.natarch.hu/szemle/20014/kalocsai.htm (letöltés: 2013. szeptember 15.)]

¹² „Bár kétségtelen, hogy az előző hetilap [Szombathelyi Újság] fejlécén a politikai lap elnevezés szerepelt, de senki előtt nem volt titok a szerkesztőség vállalt - katolikus néppárti - politikai értékrendje. [...] Ahol a jobboldali radikális mozgalom klerikális felekezeti kötöttségű irányzatokból nőtt ki, ott a szabadkőművesség mindenütt a kiemelt jelentőségű politikai ellenfelek közé számított.” Bakó Béla: *Nemzetféltés, kereszténység, antiszemitizmus*. Vasi Honismereti és Helytörténeti Közlemények, 36. évf. (2007) 1. sz. 62–71.

¹³ Építésszámológ, a Volksfreund szerkesztője, tagja a Nőtisztviselők Szombathelyi Egyesületének. Lásd: *Decemberi összejövetelek*. A nő és a társadalom, II. évf. (1908) 12. sz. 205. [http://mtdportal.extra.hu/NET/1908/1908_12.pdf (letöltés: 2013. szeptember 15.)] Alapító tagja és vezetője a Szombathelyi kereskedelmi körnek. Lásd: A szombathelyi Kereskedelmi Kör alapszabályai, Szombathely, 1910. MOL Magyarországi Symbolikus Nagypáholy P 1083. 129. csomó 38/LXXII Ébredés (Szombathely).

¹⁴ Horváth Boldizsár (1822–1898), Szombathely neves szülötte, ügyvéd, jogtudós, Deák-párti politikus, a második Andrássy-kormány igazságügy-minisztere, író, költő, az MTA tagja.

¹⁵ *Cserkészlet a szabadkőművesség berkeiben*, 1913. július 6., 5. Furcsa, hogy Zimmermann öt páholyalapítóról írt, pedig a szabadkőműves hagyományok szerint ehhez hét mesterre van szükség.

¹⁶ *Espersit János naplója, 1925–26*. 1925. nov. 15.

¹⁷ Ifjabb Zimmermann Károly építésszámológ volt, irodáját „földmérés, épülettervezés, gépészet és elektrotechnika” kulcsszavakkal reklámozta. Fehér Károly (szerk.): *Szombathely, 1777–1927. Jubiláris emlékalbum*. Hasonmás kiadás. Szombathely, 1997. LXIX.

nuár hó 13-án fogadták el, és 1866/1911/V-b. számon került nyilvántartásba.¹⁸ Zimmermann gyakran említi ennek 16. §-át, amelynek értelmében belügyminiszeri engedéllyel alapíthatnak páholyokat az egész országban. Ez azért fontos, mert így más páholyok létrehozásához már nem kellett újra végigjárni az engedélyezési procedúrát.

A páholyt a szabadkőművesség megreformálása végett hozták létre: „...a viszonyok a régi táborban olybá fajultak, hogy az újabb, egészségesebb, az egyéni érdekek előretolásától jobban ment irány megteremtése okvetlenül szükségessé vált.”¹⁹ Ez arra utalhatna, hogy a *szimbolikusok* közül kivált *testvérek* alakították, de mivel Zimmermann és a néhány ismert tag nem szerepel a Palatinus-listában,²⁰ ez a feltevés valószínűleg nem igazolható. Az viszont megállapítható az Országos Levéltár szabadkőműves levéltárában talált iratok alapján, hogy az Ébredés és Horváth Boldizsár páholyok tagjai között éles ellentétek feszültek.²¹

A Reform nagypáholy megalakulása

A szabadkőművesség hagyományai szerint önállóan nem létezhet páholy, be kell tagozódnia valamely nagypáholy szervezetébe. Zimmermann beszámolója szerint egy nemzetközi szabadkőműves szervezet, az AMI (*l'Association maçonnique internationale*/Nemzetközi Szabadkőműves Szövetség) kancellárja, Édouard Quartier-la-Tente (a svájci Alpina nagypáholy nagymestere) egyengette a szombathelyi páholy útját az F.Z.A.S. felé.²² Az 1900-as években számos reformtörekvés támadt a szabadkőműves szervezetekben, s ezek egy része rituális és szervezeti elkülönüléshez is vezetett. Európában ezért a szabadkőműves egységtörekvések megvalósítására szabadkőműves központokat hoztak létre, s ezek egyike volt az AMI. Az UGLE (*United Grand Lodge of England*/Angol Egyesült Nagypáholy) csak 1929-ben adta ki regularitási alapelveit,²³ amely lezárta a különböző rendszerek közötti közeledés lehetőségét.

Az F.Z.A.S. 1907-ben alakult Nürnbergben, és a hagyományos szabadkőműves elvek és tevékenységek reformálását tűzte ki céljául. Filozófiailag a monizmus talaján állt, a páholy munkákban, rituálékban bizonyos egyszerűsítéseket vezetett be. Gyakran liberálisként és a német Nagyoriens elődjeként említik. Németországon kívül Svájcban és az Osztrák–Magyar Monarchiában, illetve később utódállamaiban – Ausztriában, Csehszlovákiában, Magyarországon – működtek páholyai. 1923-ban 80 páholyban mintegy 3000 tagja dolgozott. A németországi *reguláris* (angolszász irányzatú) nagypáholyok a reformok miatt nem ismerték el szabadkőművesnek. Hitler Németországában csak az F.Z.A.S és egy másik ki-

¹⁸ Horváth Boldizsár az „Igazság”-hoz címzett szabadkőműves páholy alapszabályai, MOL Vegyes iratok gyűjteménye P 1134. 2. doboz 1 No. 17. 141. tétel. Az Alapszabály „bemutatói záradékkal” való ellátásáról szóló hír hivatalos közleményként megjelent. Belügyi Közlöny, 1910. február 19. (1911) 8. sz. 51.

¹⁹ *Cserkészlet a szabadkőművesség berkeiben*, 1913 július 6., 5.

²⁰ Palatinus József: *A szabadkőművesség bűnei II.: A magyarországi szabadkőműves páholyok tagjainak névsora 1868-tól 1920-ig*. Budapest, 1939.

²¹ Magyar Országos Levéltár (a továbbiakban: MOL) Magyarországi Szimbolikus Nagypáholy P 1083 129. csomó 38/LXXII Ébredés (Szombathely).

²² *Cserkészlet a szabadkőművesség berkeiben*. 1913. július 13., 5-6.

²³ Basic Principles for Grand Lodge Recognition. [<http://tsmr.org/1929-ugle-basic-principles.html> (letöltés: 2013. szeptember 15.)]

sebb szabadkőműves szervezet állt ellen a nácioknak, a reguláris nagypáholyok behódoltak – ám ezzel betiltásukat csak késleltették.²⁴

A szombathelyi páholy és az F.Z.A.S. egymásra találását segítette Tuszakai Ödön²⁵ neves szülész-nőgyógyász gyermekorvos is, akit Zimmermann a német nagypáholy „legrégibb magyarországi testvérének”²⁶ nevezett. Így „a Freimarerbund zur Aufgehenden Sonne 1912. márc. végén egy országra szóló szabadságlevelet küldött Szombathelyre s az Igazság, a Magyarországi Szabadkőművesek Reform Nagypáholya a Horváth Boldizsár páholy alapszabályainak 16. §. alapján külsőleg is installálható volt.”²⁷

A pátenz megszerzése után buzgó szervező munkába kezdtek, s hamarosan megalapították Budapesten a Renaissance páholyt és Szegeden a Klauzál Gábor²⁸ páholyt. Espersit naplójában a szombathelyi páholyt a szegedi anyapáholyaként említi.²⁹ A szombathelyi és a szegedi páholy létrejöttéről a Die Bauhütte szabadkőműves orgánum 1913. augusztus 16-i számában számolt be: „...in Steinamanger und Szegedin (Ungarn) zwei Logen errichtet worden.”³⁰ Alapítottak egy bécsi illetőségű páholyt is *Gerechtigkeit* (Igazság) néven, amely határpáholyként magyar területen – feltehetőleg Szombathelyen működött.

E páholyok létszáma 1913-ban Zimmermann beszámolója szerint összesen 63 fő, ebből 16-an a Horváth Boldizsár, 9-en a Renaissance, 26-an a Klauzál Gábor és 12-en a Gerechtigkeits páholy tagjai voltak.³¹

A Magyarországi Szabadkőművesek Reform Nagypáholyának alakuló nagygyűlését 1912. május 6-án tartották, feltehetőleg a hazai páholyok *de facto* megalakulása után, hiszen nagypáholy alakításához a szabadkőműves szokások szerint három páholy szükséges. Ezeket a páholyokat *de jure* 1912/13 telén iktatták be.³²

Betagozódási kísérletek a szimbolikus nagypáholyba

Ha jobban megvizsgáljuk az időrendet, nagy hiátust találunk a tevékenységükben. Zimmermann beszámolójából nem derül ki, hogy a Horváth Boldizsár páholy 1910. márciusi megalapítása és az F.Z.A.S. pátenisének megszerzése között eltelt két évben mivel foglalkoztak. Erre az időszakra vonatkozóan az Országos Levéltárban őrzött szabadkőműves iratok között találunk adatokat. 1910 decemberében a szombathelyi szimbolikus páholy és nagypáholy megpróbálta az egyesületek lajstroma alapján ellenőrizni egy új páholy alakulásáról

²⁴ Melzer, Ralf: *In the eye of a hurricane: German Freemasonry in the Weimar Republic and the Third Reich*. Totalitarian Movements and Political Religions, vol. 4. (2003) no. 2. 211. [http://204.3.136.66/web/heredom-files/volume10/melzer.pdf (letöltés: 2013. szeptember 15.)]

²⁵ Szülész-nőgyógyász, gyermekorvos. 1902-től nyaranta Marienbadban fürdőorvos. A nőgyógyászatra, az ifjúság testnevelésére és nemi felvilágosítására, a társadalmi egészségügyre vonatkozó számos tanulmánya magyar, német, francia és angol szakfolyóiratokban jelent meg. Szenvedélyes harcot indított az akkortájt divatba jött áltudomány, az okkultizmus ellen. Lásd: Tuszakai Ödön (1863 - ?). In: Emed, Alexander: *Zsidó származású magyar orvosok*. Budapest, 2011. [http://ezredveg.vasaros.com/html/2004_08_09/0408-94.html (letöltés: 2013. szeptember 15.)]

²⁶ *Cserkészlet a szabadkőművesség berkeiben*, 1913. július 13., 5–6.

²⁷ *Cserkészlet a szabadkőművesség berkeiben*, 1913. július 13., 5–6.

²⁸ Klauzál Gábor (1804–1866), reformkori politikus, 1848-as miniszter, később Szeged Deák-párti képviselője.

²⁹ *Espersit János naplója, 1925–26*. 1925. november 15.

³⁰ Die Bauhütte Organ für die Gesamt-Interessen der Freimaurerei, Jg. 56. (16. August 1913.) no. 33. 263. [http://www.wbc.poznan.pl/dlibra/plain-content?id=145748 (letöltés: 2013. szeptember 15.)]

³¹ *Cserkészlet a szabadkőművesség berkeiben*, 1913. július 27., 4–5.

³² *Cserkészlet a szabadkőművesség berkeiben*, 1913. július 13., 5–6.

szóló kósza híreket.³³ Az 1911. május elsején felvett építészeti rajz [jegyzőkönyv] szerint „Janovich főm.[főmester] tv.:[testvér] beszámol Bókay³⁴ nagymester tv.:[testvér] páholyvizsgálatáról és a Horváth Boldizsár egyesülettel folytatott megbeszéléséről, mely szerint a nevezett egyesület tagjai figyelmeztettek, hogy jelenlegi egyesületi kereteik között szkv.:eknek [szabadkőműveseknek] nem tekinthetők, és ha szkv.: [szabadkőműves] szövetségbe felvétetni akarnak az előírt formák között akár az Ébredés akár kivételesen más □-nál [páholynál] felvételük iránt a lépéseket megtehetik.” Ugyanezen a páholy munkán tiszta és világos golyózással (egyhangú szavazással) döntöttek dr. Lenk Imre felvételéről.³⁵ Lenk Imre ügyvédjelölt a Horváth Boldizsár páholyt elhagyva kérte felvételét az Ébredés páholyba. Érdemes megjegyezni, hogy ő maga nem szólt erről a körülményről felvételi kérelmében,³⁶ és a felvétellel kapcsolatos iratok is csak érintőlegesen említették ezt.³⁷ Az Ébredés páholy május közepén szerzett tudomást a soproni Széchenyi páholytól, hogy a Horváth Boldizsár *egylet* több tagja hozzájuk kérte felvételét. Ezt megakadályozandó azonnal küldöttség utazott Sopronba.³⁸ Május végén az Ébredés páholy vezetői felháborodott hangú levelet küldtek Bókay Árpád nagymesternek, amelyben tiltakoztak az ellen, hogy a Horváth Boldizsár páholy betagozódhasson a Symbolikus Nagypáholyba.³⁹ Soproni megbeszéléseik alapján kiderült ugyanis, hogy a nagypáholy és Zimmermannék megállapodása alapján Sopronban hét főt felvennének a Horváth Boldizsár *egylet*ből, s őket még aznap második majd harmadik (mester) fokra emelnének – amire páholyalapítás céljából lehetőség van –, majd ez a hét mester, most már a Symbolikus Nagypáholy tagjaként, újra megalapíthatná – most már szabályosan – a Horváth Boldizsár páholyt. Az Ébredés páholy levelében szinte hisztérikusan reagált erre, említve Zimmermannék támadásait a páholy ellen, kilátásba helyezve a páholy megszűnését, és számon kérve Bókay nagymester ígéretét, amelyben nemrég szombathelyi látogatásakor kijelentette, hogy *a város keletén* [a városban] csak egy páholy működhet. A nagymesterhez küldött írásukhoz mellékelték Zimmermann és Bakonyi⁴⁰ főtitkár levelezésének másolatát, amelyet a soproniaktól kaptak meg. Ebben Zimmermann tiltakozott egy tagjuk, dr. Lenk Imre Ébredésbe való átcsábítása ellen, amire válaszában Bakonyi elnézést kért, és elmagyarázta a Symbolikus Nagypáholyba való átlépés olyan módját (Sopronban), amellyel a szombathelyi páholyt kikerülhetik.⁴¹

A küzdelem az Ébredés páholy győzelmével ért véget: sikerült megakadályoznia a Horváth Boldizsár második szombathelyi reguláris páhollyá való átalakulását. A páholy 1912-es

³³ Két levél, MOL Ébredés Páholy P 1116. 1. doboz 6. tétel Levelek, fogalmazványok, kérvények stb.

³⁴ Bókay Árpád (1856–1919) a neves orvosprofesszor, a Magyarországi Symbolikus Nagypáholy nagymestere (vezetője) volt 1909–1919 között.

³⁵ Jegyzőkönyv, MOL Ébredés Páholy P 1116. 2. kötet 2. Jegyzőkönyvek, 1911. május 1.

³⁶ Lenk Imre felvételi kérelme. MOL Ébredés Páholy P 1116 5. doboz 7. tétel Tagok felvételi iratai (A–R).

³⁷ „...oly társaságba keveredett, ami rája nézve előnyösnek egyáltalán nem volt mondható. Eme társaság révén került be az úgynevezett Horváth Boldizsár páholyba, a honnan azonban – dícséretére legyen mondva – még idejekorán kilépett, és ezzel egyidejűleg szakított előbbeni társaságával.” MOL Ébredés Páholy P 1116 5. doboz 7. tétel Tagok felvételi iratai (A–R), Paulovits Ágoston kutatói jelentése Lenk Imréről.

³⁸ Jegyzőkönyv, MOL Ébredés Páholy P 1116. 2. kötet 2. Jegyzőkönyvek, 1911. május 15.

³⁹ Jegyzőkönyv, MOL Ébredés Páholy P 1116. 2. kötet 2. Jegyzőkönyvek, 1911. május 21.

⁴⁰ Bakonyi Kálmán (1859–1942) jogász, kúriai bíró, a Magyarországi Symbolikus Nagypáholy nagytisztikarának befolyásos tagja.

⁴¹ Három levél, MOL Magyarországi Symbolikus Nagypáholy P 1083. 129. csomó 38/LXXII Ébredés (Szombathely).

beszámolója meglegedetten rögzíti, hogy „Páholyunk bölcs vezetésének sikerült az új alakulás mérgét elvenni, az egyesület néhány hasznos tagját szövetségünknek megnyertük, és egyuttal megvédelmeztük szentélyünk kapuit a hangos szóval és itt ott terrorista eszközökkel dörömbölő méltatlanok ellen.”⁴²

A Symbolikus Nagypáholy 1911. június 21-i Szövetségtanácsi jegyzőkönyve szerint Bókay nagymester egy kérdésre válaszolva kijelentette, hogy a Szombathely *keletén* alakult új páholyt nem lehet beolvasztani, mert nem *törvényes*,⁴³ viszont egyes tagjait az Ébredés hajlandó felvenni.⁴⁴

Érdekes párhuzam, hogy a fenti eseményekkel szinte egyidőben Szegeden az Árpád páholyból kivált szabadkőműveseknek második reguláris páholyként sikerült megalakítaniuk a Szeged páholyt – annak ellenére, hogy az Árpád páholy az Ébredéshez hasonlóan tiltakozott, és igyekezett minden rendelkezésére álló eszközzel meggátolni az új páholy létrejöttét. A nagypáholy mindkét esetben támogatta az új alakulat létrejöttét, hiszen a szervezet egésze szempontjából a gyarapodás, növekedés az elsőrendű érdek. Az új páholyok befogadásának szombathelyi kudarca és szegedi sikere valószínűleg azzal a különbséggel magyarázható, hogy míg Szombathelyen kívülről jelentkezett egy konkurens páholyalakulat, addig Szegeden régi szabadkőműves testvérek kezdeményezéséről volt szó.⁴⁵

Zimmermann, pontosabban akkor már Tuszka nagymester, tett még egy kísérletet arra, hogy a Reform Nagypáholy betagozódhasson a Symbolikus Nagypáholyba. A levéltárban megtalálható egy az átvétel előkészítéséről szóló (feltehetőleg Tuszka küldött) levél – sajnos dátum nélküli – fogalmazványa, amelyben bekéri az MSzRN kiadványait és taglistáját.⁴⁶ A tagok névsora egyelőre nem került elő, előkerült azonban a Reform nagypáholy alkotmánya, az elsőfokú (inasavató) rituálé,⁴⁷ mind a három fok kátéja és két támogatott profán egyesület (a Szombathelyi Kereskedelmi Kör és a Sanitas Ambulatorium Egylet) alapszabálya. A Reform Nagypáholy további különállása mutatja Tuszka kísérletének kudarcát, a pontos okokról egyelőre nincsenek információink. Talán ezzel kapcsolatos, hogy a Symbolikus Nagypáholy 1913. december 13-i Szövetségtanácsi jegyzőkönyvében szó esik a Reform nagypáholyról, amely „alakulás a szombathelyi Horváth Boldizsár nevű zugpáholyból indult ki. [...] A Szövetségtanács a Nagymester t.[testvér] felszólalása értelmében kíváncsúnak jelezte, hogy a zugpáholyba került alkalmas elemeket magunkhoz vonjuk.”⁴⁸

⁴² MOL Magyarországi Symbolikus Nagypáholy P 1083. 129. csomó 38/LXXII Ébredés (Szombathely) 1912. január.

⁴³ Szabadkőműves szóhasználatnál *törvényes* egy páholy, ha egy szabadkőművesnek elismert főhatóság befogadja. Az F.Z.A.S.-t a Magyarországi Symbolikus Nagypáholy nem ismerte el szabadkőművesnek.

⁴⁴ Szövetségtanácsi jegyzőkönyvek 1911, MOL Magyarországi Symbolikus Nagypáholy P 1083 28. kötet 3. Ülésjegyzőkönyvek 18. old. (1911. VI. 21.)

⁴⁵ Közrejátszhatott az Ébredés győelmében az is, hogy volt főmesterük, Ernuszt József helyettes nagymesterként páholya érdekében vetette latba befolyását.

⁴⁶ Levél, MOL Magyarországi Symbolikus Nagypáholy P 1083. 129. csomó 38/LXXII Ébredés (Szombathely).

⁴⁷ Ennek a példánynak a hátán ceruzával írva a következő szöveg szerepel: „I f szertartás és káték. (A Kőhegyi kátéhez hasonló I f káté mint történeti magyarázat, de jelenleg ezt nem használjuk, csak a saját kétünket magyarázatot ezekhez az illető fokba való felvételkor adunk.) Tuszka.”

⁴⁸ Szövetségtanácsi jegyzőkönyvek 1913, MOL Magyarországi Symbolikus Nagypáholy P 1083 30. kötet 3. Ülésjegyzőkönyvek 24. old. 1913. december 13.

A Reform nagypáholy szervezete

A Reform nagypáholy alkotmányát három alapító páholy (a szombathelyi Horváth Boldi-zsár, a budapesti Renaissance és a szegedi Klauzál Gábor páholy) nevében készítették. Egy nyolc paragrafusból álló fogalmazványát az OSZK kisnyomtatványtárában őrzik.⁴⁹ A végleges változatot 1913. június 18. dátummal adták be a Belügyminisztériumnak, s 102526-1913/V-a számon került elfogadásra.⁵⁰ A végső formájában 11 paragrafust tartalmazó alkotmány szerkezetileg hasonlít a szimbolikusokéra, kiegészítve a szabad gondolatra való hivatkozással. A nagypáholy székhelye Budapest, vezetője a három évre választott *nagymester*, elérhető a *nagytitkár* címén.⁵¹

Az F.Z.A.S. addigi történetét ismertető, 1927-ben megjelent kiadványból⁵² kiderül, hogy az első nagymester Zimmermann Károly, a helyettes nagymester dr. Wurmfeld Zoltán⁵³, a nagytitkár dr. Körösi Aladár⁵⁴ lett.

A nagypáholy létrehozásához legalább három páholy kell, a harmadikat, a budapesti Renaissance páholyt valószínűleg a fővárosban lakó Tuszkai Ödön hozta létre. Erre utal az a besúgóí jelentés, amely szerint: „E páholy szervezési munkálatait 1925-től kezdve dr. Tuszkai Ödön főorvos végezte. [...] Tuszkayn kívül az új páholy alapításában Ágoston Manó, a kispesti Textilipar R.T. vezérigazgatójának is jelentékeny szerepe volt.”⁵⁵ A Renaissance páholy tagjaiként Ágoston Manót⁵⁶ és a textiles gyáripárosokat egy másik belügyminisztériumi jelentés is megemlíti,⁵⁷ bár ezeknek túlzott hitelt nem adhatunk, hiszen egyébként meglehetősen tájékozatlanságról árulkodnak – az elsőben 1925, a másodikban 1935 szerepel a megalakulás dátumaként.⁵⁸ Az F.Z.A.S. története szerint 1913. május 19-én

⁴⁹ Országos Széchényi Könyvtár (a továbbiakban: OSzK) Kny.D 6.346

⁵⁰ Belügyi Közlöny, 1913. július 27. 33. sz. 400.

⁵¹ A Magyarországi Szabadkőművesek Reform Nagypáholya, MOL Magyarországi Szimbolikus Nagypáholy P 1083. 129. csomó 38/LXXII Ébredés (Szombathely).

⁵² Mart, Friedrich: »Erkenne Dich selbst«, 20 Jahre »F.Z.A.S.«, 1907–1927. Dresden, 1927. 34.

⁵³ Szombathelyi orvos. Lásd: GENi, Powerful Genealogy Tools, [http://www.geni.com/people/Zolt%C3%A1n-Wurmfeld/6000000016313195991. Korábban hajóorvos, aki úttörője volt hazánkban a Röntgen-technológia – akkori nevén X-sugarak – használatának. Lásd: Zsebők Zoltán: *The evolution of radiology in Hungary*. Orvostörténeti Közlemények, 51-53. évf. (1969) 162. [http://www.orvostortenet.hu/tankonyvek/tk-05/pdf/4.18/1969_051_053_zsebok_zoltan_evolution_radiology.pdf (letöltés: 2013. szeptember 15.)]

⁵⁴ Szombathelyi ügyvéd, a Nőtisztviselők Szombathelyi Egyesületének választmányi tagja, küldöttként dolgozott a N. O. E. (Nőtisztviselők Országos Egyesülete) és a Feministák Egyesületének első munkájában. Lásd: *Decemberi összejövetelek*. A nő és a társadalom, II. évf. (1908) 12. sz. 205. [http://mtdportal.extra.hu/NET/1908/1908_12.pdf (letöltés: 2013. szeptember 15.)]

⁵⁵ Berényi Zsuzsanna Ágnes: *Iratok a magyarországi szabadkőművesség történetéhez, 1918–1950*. Budapest, 2001. 120.; eredetileg MOL Vegyes iratok gyűjteménye P 1134 1. doboz 1 No. 16. Szabadkőműves páholyok története a felosztás utáni illegális működésről.

⁵⁶ Ágoston Manót 1913-ban felvették a budapesti Könyves Kálmán páholyba. Lásd: Palatinus: *A szabadkőművesség bűnei*. II. i. m.; Elképzelhető, hogy Tuszkai csábította át a Renaissance páholyba.

⁵⁷ MOL Rezervált iratok K 149, 1938-7-2805, 345.

⁵⁸ Valószínűleg ezt a két besúgóí jelentést használta Palatinus József: *Szabadkőművesek Magyarországon*. (Budapest, 1944.) című művében, hiszen a 246. oldalon 1936-ot, a 249. oldalon pedig 1925-öt adja meg a Renaissance páholy alapítási dátumaként, ráadásul a nevet is eltévesztve Ágoston Emilt és Tuszkay Ödönt jelöli meg alapítókként.

Nagypáholynapot tartott a Reform nagypáholy *Budapest keletén*, tehát ekkor már működött a Renaissance páholy.⁵⁹

A Klauzál Gábor páholyt feltehetően Kormányos Benő⁶⁰, a jónevű és gazdag szegedi ügyvéd szervezte meg. A levéltári iratok között megtaláltunk egy levelet, amelyet a szegedi Árpád páholy titkára írt 1912 szeptemberében az Ébredés páholynak. Ebben afelől érdeklődött, hogy a szombathelyi Horváth Boldizsár páholy valóban foglalkozik-e Kormányos felvételével, egyszersmind óva intette a szombathelyieket ettől a lépéstől, mert szerint az ügyvéd nem való szabadkőművesnek.⁶¹ Ez a negatív vélemény azért alakulhatott ki, mert 1909-ben Kormányos Benő arra hivatkozva próbált bejutni az Árpád páholy *munkáira* [összejöveteleire], hogy őt Párizsban felvették szabadkőművesnek, azonban erre nézve semmilyen dokumentumot nem mutatott be. Az Árpád páholy kérdésére válaszolva a Symbolikus Nagypáholy határozottan kijelentette, hogy nem tudnak felvételéről, s „Kormányos semmiféle szabadkőműves összejövetelre nem bocsájtható”.⁶² A Symbolikus Nagypáholy 1913. február 17-i Szövetségtanácsi jegyzőkönyve szerint: „Egy belügyminisztériumilag jóváhagyott alapszabállyal működő zúgpáholy annak idején a Nagypáholynál jelentkezett profán szándékáról tudomást szerezvén, nagyobb összeg kikötése mellett hajlandó volt őt felvenni.”⁶³ Itt a zúgpáholy nyilván a Horváth Boldizsár páholyra utal, a profán pedig Kormányos lehet, aki mint befolyásos és vagyonos ügyvéd szombathelyi felvétele után megszervezhette a szegedi reform páholyt, amelynek feltehetőleg főmestere lett. Fia, Kormányos István⁶⁴ egy 1974-es interjúban úgy emlékezett vissza, hogy Szegeden kétféle szabadkőművesség volt, az egyiket 1920-ban betiltották, de a másikat, „ezeknek a nagymestere volt itt Szegeden az apám, ez egy másfajta volt, ezeknek megengedték a működést jótékony asztaltársaság formájában”.⁶⁵ Kormányos Benő talán tényleg volt nagymester is, bár fia visszaemlékezésében kapitális tévedések vannak a szabadkőművességgel kapcsolatban, s az 1960–1970-es években a volt szegedi szabadkőművesekről adott ügynöki jelentéseiben is

⁵⁹ „Am 19. Mai 1913 fand der Großlogentag der Reform-Großloge der Fmnr. von Ungarn, Landesgroßloge im F.Z.A.S., statt, von dem der Or. Budapest. In: Mart: »Erkenne Dich selbst«, 36.

⁶⁰ Vagyonos szegedi ügyvéd, évtizedeken keresztül dolgozott a városi törvényhatósági bizottságban, szószátyárságáról és szabadkőművességéről volt közismert. Lásd: Péter László: *Álnéven költő, fedőnéven titkos ügynök*. In: uő: 14 írás József Attiláról. Szeged, 2005. [<http://mno.hu/migr/alneven-kolto-fedoneven-titkos-ugynok-568341>] (letöltés: 2013. szeptember 15.)]

⁶¹ Az Árpád páholy levele Szombathelyre. MOL Ébredés Páholy P 1116. 1. doboz 6. tétel. Levelek, fogalmazványok, kérvények stb.

⁶² Az Árpád páholy levele és a Nagypáholy válasza. MOL Magyarországi Symbolikus Nagypáholy P 1083 72. doboz 38/VII Árpád (Szeged).

⁶³ Szövetségtanácsi jegyzőkönyvek 1913. MOL Magyarországi Symbolikus Nagypáholy P 1083 30. kötet 3. Ülésjegyzőkönyvek. 6. old. 1913. február 17.; A jegyzőkönyv e részletét közli minden kommentár nélkül: Takács János (szerk.): *A Világosság fiai. Szemelvények a 135 éves szegedi szabadkőművesség történetéből 1870–2005*. Szeged, 2005. 139.

⁶⁴ Dr. Kormányos István (1903–1978) ügyvéd, József Attila egykori barátja, ő maga is verselgetett. Visszaemlékezései értékes források a korabeli szegedi irodalmi életéről. Az 1960–1970-es években ügynöki jelentéseket adott az akkori, szabadkőművesek elleni szegedi nyomozások során. Lásd: Berényi Zsuzsanna Ágnes: *Szeged szürke eminenciása*. Budapest, 2003. Ennek kritikájáról: A *szövelemény természetrajza*. Tekintet, 26. évf. (2004) 12. sz. [http://www.terasz.hu/tekintet/index.php?id=tekintet&page=cikk&cikk_id=6863] (letöltés: 2013. szeptember 15.)]

⁶⁵ Kormányos István beszél – M. Pásztor József és Tverdota György kérdezi. A Petőfi Irodalmi Múzeum részére, 1974. március 22. PIM Digitális archívum: OR0655/1 = CD1734/1 leltári számú hangdokumentum.

rendre összekeverte a *főmestert*⁶⁶ (páholy vezetője) a *nagymesterrel* (nagypáholy vezetője). A Szeged páholy 1913. november 14-i jegyzőkönyvében⁶⁷ az szerepel, hogy Kormányos Benő „profán úr” ajánlkozott a Világ szabadkőműves újság számára előfizetőket gyűjteni.

Az F.Z.A.S. 1907–1927 közötti évekről szóló beszámolójában az olvasható, hogy 1913-ban egy másik páholyból kivált tagok alakították meg Szegeden az Amicitia páholyt.⁶⁸

1915-ben az F.Z.A.S. belső tájékoztatójában jelent meg Zimmermann összefoglalója a Reform nagypáholy tevékenységéről,⁶⁹ sajnos a kiadványnak ez a száma hiányzik a bayreuthi szabadkőműves múzeum állományából, és egyelőre máshol sem bukkantunk nyomára. Hasonlóképpen csak bibliográfiai információ áll rendelkezésünkre a Reform Nagypáholy alkotmányának német nyelvű változatáról⁷⁰ és egy a szombathelyi páholyban tartott előadásról⁷¹.

1916-ra a négy magyar páholy össztagszámaként 70 főt jelölnek meg. A világháború éveiben megemlítik a magyar páholyok nehézségeit, majd hogy az 1920-as betiltás miatt nem működhetnek. 1924-ben azután, minden magyarázat nélkül, azt közlik, hogy a budapesti, szegedi és szombathelyi páholyokban összesen 74 testvér dolgozik.⁷²

A Reform nagypáholy tevékenysége

További információkat a Reform Nagypáholyról és páholyairól az Espersit-napló 1925–26. évi bejegyzéseiben találunk. A naplóból kiderül, hogy a szegedi Klauzál páholyban a szabadkőműves munkarendnek megfelelően rendszeresen *munkát* (szertartásos összejevetelt) tartottak, *inasokat*, *legényeket*, *mestereket* (szabadkőműves fokozatok) avattak, szövetség-tanácsi gyűléseken vettek részt, és a *munkát* természetesen mindig *vakolás* [vacsora] zárta.

Espersit három páholyról számolt be: a saját vezetése alatt álló Klauzál Gábor páholyról, egy másik, Amititia (Barátság) nevű, ugyancsak szegedi páholyról⁷³ és a szombathelyi Horváth Boldizsár páholyról. A budapesti Renaissance és a bécsi illetőségű Gerechtigkeits határpáholy neve naplójában nem fordul elő. A bécsi páholy feltehetőleg – a Symbolikus Nagypáholy határpáholyaihoz hasonlóan – 1920 után „visszatért” Bécsbe, hiszen ott újra

⁶⁶ Espersit Mária (Caca) apját a Klauzál páholy főmestereként említi visszaemlékezésében, és szintén asztaltársaságként jellemzi a páholyt. Árva Józsefné Espersit Mária beszél – Tverdota György és M. Pásztor József kérdezi. A Petőfi Irodalmi Múzeum részére, 1974. március 23. Digitális archívum: ORO655/8 leltári számú hangdokumentum.

⁶⁷ MOL Árpád Páholy P 1090 1 doboz 3 Jegyzőkönyvek 1873–1919

⁶⁸ „In Szeged arbeitete außer der Loge »Libertas« die Loge »Amicitia«.” In: Mart: »Erkenne Dich selbst«, 40. Itt a Libertás páholynev tévedés, Szegeden a Klauzál Gábor páholy működött nagy létszámmal, csak abból válhatott ki az Amicitia.

⁶⁹ Zimmermann: *Jahresbericht der Landes-Grossloge [des F. Z. A. S.] von Ungarn*. Vertrauliche Mitteilungen d. Rundes-Sekretariats d. F. z. a. S., 8 (1915) 48–50. In: Wolfstiege, August – Beyer, Bernhard (Hrsg.): *Bibliographie der freimaurerischen Literatur* (Erg.-Bd. I) 1926. [http://dl.ub.uni-freiburg.de/diglit/bibl_freim_lit1926-erg/0136/image?sid=b37627f2d36ac3b786ccde68426a7540 (letöltés: 2013. szeptember 15.)]

⁷⁰ *Verfassung der Reform Grossloge der Freimaurer von Ungarn*. (Budapest 1913.) 6S. 8°. (Umschlagtit.) 21. In: Wolfstiege–Beyer (Hrsg.): *Bibliographie*, i. m.

⁷¹ Doubrava: *Religiöse Geschichtsforschung und Eucharistischer Kongress. Vortrag in der Loge „Balthasar Horvath“ im Or. Szombathely*. So. 6 (1912/13) 211–216. In: Wolfstiege–Beyer (Hrsg.): *Bibliographie*, i. m.

⁷² „Hierzu kommen noch die drei Ungarischen Logen in Budapest, Szeged und Szombathely mit zusammen 74 Brn.” In: Mart: »Erkenne Dich selbst«, 139.

⁷³ Espersit János naplója, 1925–26. Espersit következetesen a latinos Amititia alakot használja.

engedélyezték a szabadkőművesség működését. A budapesti páholyról a már említett két belügyminisztériumi jelentésen kívül nem tudunk többet. Günter K. Kodek ausztriai szabadkőművességről szóló könyvében egy szabadkőműves hírlevél alapján közli egy grazi, Mozart nevű páholyról, hogy az a Reform Nagypáholy *védelme alá helyezte magát* (szervezetéhez csatlakozott) 1926-ban.⁷⁴

Espersit János naplója 1926 elején véget ér, s a szegedi páholyokról az utolsó híreket a Szegedi Hírlapban 1929 augusztusában megjelent „leleplező” cikkek szolgáltatják. Az ezekben páholytagként felsorolt személyek – magát Espersitet kivéve – nem fordulnak elő a naplóban szabadkőművesként, tehát ők nagy valószínűséggel egyszerűen a névtelen cikkíró támadásának célpontjai.

Miben különbözhetett a Reform Nagypáholy belső működése a Szimbolikus Nagypáholytól? A Horváth Boldizsár páholy felvételi rituáléjának először a szimbolikusokét választották, majd feltehetőleg az F.Z.A.S. mintájára saját, reformált változatot használtak. A Szombathelyi Újság ebből közölt részlete⁷⁵ megegyezik az Országos Levéltár szabadkőműves iratai között megtalált szertartás szövegével. (Tehát újságírói manipuláció ezzel kapcsolatban nem történt, ami megerősíti a többi információ hitelét is.) A rituálé rövidebb és egyszerűbb a szimbolikusokénál, például nem szerepel benne a *kis és nagy világosság*, de a szabadkőműves hagyomány legfontosabb részeit megőrizték.⁷⁶ Másrészt a szimbolikus és ezoterikus vonások háttérbe szorítása együtt szerepel a társadalom felé fordulással.⁷⁷ A saját rendszerüket *reform* jelzővel, a szimbolikusokét *ósdíval* jellemezték kátéjukban.⁷⁸ Szinte egy időben az Ébredés páholy Zrínyi utca 21. alatti páholyházának felépítésével (1912) Zimmermannék is berendeztek egy épületet, a Rákóczi utca 14. számú ház udvari szárnyát *páholy munkáik számára*.⁷⁹

A szombathelyi Horváth Boldizsár páholy hozta létre és támogatta a helyi Sanitas egyesületet, amely a nemi betegségek elleni küzdelmet tűzte zászlójára, valamint a szombathelyi kereskedelmi kört és hasonló profán egyesületek alapítására, támogatására biztatta a többi páholyt is.⁸⁰

Látható, ahogy a „kis” nagypáholy szinte mindenben próbálta utánozni a „nagyot”: profán egyesületeket támogatott, határpáholyt tartott fenn, kapcsolatokat épített ki külföldi szabadkőműves szervezetekkel: „Külső összeköttetéseinket illetőleg a francia rendszerű nagypáholyokkal s a világszabadkőművesség központi irodájával s ennek vezetőjével, Quartier la Tente testvérrel Neuchatelben, csekélységem tartotta fenn az összeköttetést és három év leforgása alatt circa 50 levelet váltottunk s részünkről három év alatt 80 frankot

⁷⁴ „Die in der irregulären L Mozart (FZaS) in Graz verbliebenen Brr. stellen sich nach dem Austritt der Gründungsmitglieder der regulären L Wolfgang Amadeus Mozart (GLvW) unter den Schutz der Reform-GL von Ungarn (Freibrief Nr. 5).” In: Kodek: *Zwischen verboten und erlaubt*, 278.

⁷⁵ *Cserkészlet a szabadkőművesség berkeiben*. 1913. augusztus 24. 4–5.

⁷⁶ Hasonló alapon jött létre a két világháború között a *Grand Orient de France*-ban máig is használt, modern franciának nevezett rítus.

⁷⁷ Ez jellemezte a Szimbolikus Nagypáholyon belül működő hét ú.n. radikális páholy működését is, az ő vezéralakjuk volt Jászi Oszkár. Ők ellenben rítusok ügyében nem kezdeményeztek változásokat, elfogadták a létező szertartásokat, sőt kinyilvánították, hogy a 4–33. ún. felső fokokat is elismerik.

⁷⁸ *Tanoncz káté a reform szab. kőm. páholyok részére*. „Klauzál Gábor” reform. szab. kőm. páholy szerzői és kiadó joga fenntartva.” Petőfi–nyomda Szeged, MOL Magyarországi Szimbolikus Nagypáholy P 1083. 129. csomó 38/LXXII Ébredés (Szombathely).

⁷⁹ Ezt a Rákóczi utca 14. alatti épületszárnyat sajnos azóta lebontották, az Ébredés páholy Zrínyi utca 21. alatti páholyháza lakóháznak átalakítva fennmaradt, de elég rossz állapotban van.

⁸⁰ *Cserkészlet a szabadkőművesség berkeiben*. 1913. július 27. 4–5.

adományoztunk⁸¹ az iroda céljaira, mely tudvalevőleg az összes szabadkőművesi rendszereknek egymással való elismertetésére törekszik.”⁸² Megpróbáltak az angol rendszerű nagypáholyokkal is kapcsolatokat kiépíteni, de ezek a kísérletek rendre kudarcot vallottak. A Symbolikus Nagypáholy 1913. december 13-i Szövetségstanácsi jegyzőkönyvében szerepel, hogy a New York-i, 1914. május 23-i jegyzőkönyvben pedig az, hogy az uruguayi Nagypáholy a „Magyarországi Reform Nagypáholy nevű szabálytalan szabadkőművesi főhatósággal nem lépett összeköttetésbe”. Kanada Ontario tartományi Nagypáholyának 1914. évi beszámolójában betűhíven közlik a Reform Nagypáholy kapcsolatfelvételt kérő levelét, jót mulatnak a levél gyatra angolságán, és persze elutasítják a kérést, mert irreguláris szabadkőműves szervezet küldte.⁸³

A Reform Nagypáholy féltékenyen őrizte függetlenségét: „...bárminemű azonosítás, tagátcsábítás etc. esetén részükről azonnal jelentést tesznek Anyanagypáholyunknál.”⁸⁴ Egy tekintetben azonban nem tudta megőrizni önállóságát. Az F.Z.A.S. részére ugyanis „63x28 K 80 f, összesen 1814 K 40 f-t küldöttünk ez évben Anyapáholy felvételi és évi tagdíj címen Nürnbergbe.”⁸⁵ Míg a 18. században bevett szokás volt, hogy annak a páholyoknak, nagypáholyoknak juttatták el a tagdíjak egy részét, amelytől a pátensüket kapták, később a szabadkőműves nagypáholyok függetlenedésének jeleként ez megszűnt.⁸⁶

A Reform Nagypáholy tevékenysége kiadványok megjelentetésében is megnyilvánult. 1913-ig 11 füzetet adtak ki.⁸⁷ Ebből 7 Szombathelyen, 4 pedig Szegeden jelent meg. Ezek jó része előkerült, de sajnos a különösen érdekesnek tűnő *Munkaprogramm* című egyelőre nem.

Sok problémára magyarázatot találtunk, de arra az alapkérdésre, hogy miképp engedték meg maguknak e kis szervezet tagjai azt a merészséget, hogy szembeszálljanak a szabadkőművességet 1920-ban betiltó rendelettel – erre nem ismerjük a választ. Esetleg úgy gondolták, hogy a rendelet csak a Symbolikus Nagypáholyra vonatkozik, rájuk nem? Vagy abban bíztak, hogy anyanagypáholyuk német volta megóvja őket?⁸⁸ Esetleg abban, hogy kis létszámuk, óvatos tevékenységük nem kelt majd feltűnést? Nem tudjuk. Mindenesetre 1929-ig valóban nem volt semmi jele annak, hogy a hatalom észlelte volna őket. Akkor jelentek meg a Szegedi Hírlapban a leleplezőnek szánt cikkek a két szegedi páholyról, de rendőrségi retorziók – úgy látszik – ezután sem következtek. S mint láttuk, Kormányos István is megtűrtnek jellemezte működésüket. A Belügyminisztérium fennmaradt besúgóí je-

⁸¹ Ez a három évre 80 frank egy főre vetítve jóval nagyobb terhet jelentett, mint a Symbolikus Nagypáholy által utalt évi 250 frank. Lásd például: Szövetségstanácsi jegyzőkönyvek 1910, MOL P 1083 27. kötet (1910. január 24.)

⁸² Szombathelyi Újság, 1913. július 6., 5.

⁸³ Például Grand Lodge helyett Great Lodge szerepel a levélben. *Proceedings: Grand Lodge of A.F. & A.M. of Canada, 1914.* ix. és cxxxi. [<http://archive.org/details/grandlodge1914onta> (letöltés: 2013. szeptember 15.)]

⁸⁴ *Cserkészlet a szabadkőművesség berkeiben*, 1913. július 27. 4–5.

⁸⁵ *Cserkészlet a szabadkőművesség berkeiben*, 1913. július 27. 4–5.

⁸⁶ Abafi Lajos: *A szabadkőművesség története Magyarországon*. Hasonmás kiadás, Budapest, 1993.

⁸⁷ *Cserkészlet a szabadkőművesség berkeiben*, 1913. július 27. 4–5.

⁸⁸ Berényi Zsuzsanna Ágnes szerint: „Az 1920. évi rendelet csak a magyar szabadkőműves szervezeteket oszlatta fel, ezért a külföldi páholyok magyarországi fiókjai tovább működhettek.” Ugyanakkor csak a páholyok határon túli működéséről tesz említést könyvében. Berényi: *Iratok a magyarországi szabadkőművesség történetéhez*, 19.

lentései lényegében csak a szimbolikusok szemmel tartásáról szóltak⁸⁹, a helyi – szombat-helyi, szegedi – szervek esetleges adatgyűjtéséről nem tudunk.

A szegedi reform páholyok

Espersit naplójában az 1925/26-i szabadkőműves év megnyitó munkájáról közölte Taraszovits Ödön⁹⁰ titkári beszámolóját, amelyben szerepel a Klauzál Gábor páholy újraválasztott tisztikarának névsora: Espersit János főmester, Fisher Izsó és Dávid Sándor helyettes főmesterek, Jónás Ernő I. felügyelő, Vigyázó Rezső⁹¹ II. felügyelő, Taraszovits Ödön, titkár, Kaufmann Emil kincstáros, Tóth Ernő szertartásmester, Gerő Samu könyvtárnok, Bartos Lipót⁹² gazda és vigyázó.⁹³ Szerepel még a levélben a meg nem jelentek névsora: Gaszner, Kirchenmayer⁹⁴, Szécsény és Virágh (kimentették magukat) valamint Unger, Grosz és id. Suhajda (akik nem reagáltak a meghívóra). Szó esik a keresők [jelentkezők] feletti golyózásról [szavazásról]. Jelen voltak még az Amicitia páholyból Gyólay, Dettre⁹⁵ és Meinsl, akik részt szoktak venni a Klauzál páholy munkáin, és szó esett szimbolikusokról, akiket meghívtak, de kimentették magukat.⁹⁶ E dokumentumban nem szerepelnek, de Espersit naplójából kiderül, hogy a páholyhoz tartozott még Makóról Könyves-Kolonics József⁹⁷, Battonyáról Kaufmann Gyula⁹⁸ gyógyszerár és Bock ügyvéd.⁹⁹

⁸⁹ MOL Vegyes iratok gyűjteménye P 1134 1. doboz 1. No. 16. Szabadkőműves páholyok története a feloszlás utáni illegális működésről; MOL Rezervált iratok K 149, 1938-7-2805, 345.

⁹⁰ Jogász, 1945 után népbíró volt, 1947 után, mint konzervatívnak tekintett politikust (a Polgári Demokrata Párt tagját) összeesküvés ügybe keverte bele az ÁVO. Blazovich László (szerk.): *Szeged története. 5. 1945–1990*. Szeged, 2010. 109. [http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/szeged/szeged_tortenete_5/pages/005_a_szovjet_megszallastol.htm] (letöltés: 2013. szeptember 15.)]

⁹¹ 1940-47 között kender-, len- és jutaáru lerakata volt. Lásd: Az államosítás előtt működött textil-, szőrme- és bőripari vállalatok repertóriuma / összeáll. Sipos Antalné (2004) 1947-ben a szegedi Szent Gellért Nyomda vezetője lett. Lásd: Miklós Péter: *Balogh István politikai pályája. Doktori értekezés*. Szeged, 2012. 133. [http://doktori.bibl.u-szeged.hu/1663/2/Miklos_Peter_tezisek.pdf] (letöltés: 2013. szeptember 15.)]

⁹² Könyvkereskedő és -kiadó, Janikovszky Éva anyai nagyapja. Lásd: Gaál Endre (szerk.): *Szeged története. 3/2. 1849–1919*. Szeged, 1991. 980., 983., 985. [http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/szeged/szeged_tortenete_3_2/pages/022_konyvkiadas.htm] (letöltés: 2013. szeptember 15.)]

⁹³ *Espersit János naplója, 1925–26*. 1925. szeptember 25.

⁹⁴ Esetleg maga Kirchenmayer Antal, a szegedi gyapjúfonó gyár akkori tulajdonosa, vagy valamelyik családtagja lehet. Lásd: Gaál Endre (szerk.): *Szeged története. 3/1. 1849–1919*. Szeged, 1991. 467. [http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/szeged/szeged_tortenete_3_1/pages/011_a_kereskedelem_a_hitelugy_az_ipar.htm] (letöltés: 2013. szeptember 15.)]

⁹⁵ A két ismert Dettre testvér közül bizonyára Pál volt az "Amicitia" tagja, hiszen János csak 1926-ban tért vissza Szegedre. Lásd: Ruszoly József: *Dettre János és kora*. Szeged, 1994. Dettre Pál az Árpád a Testvériséghez páholyba való 1911-es belépése után hamarosan *fedezett* (kilépett). Lásd: Palatinus: *A szabadkőművesség bűnei II*. i. m.

⁹⁶ *Espersit János naplója, 1925–26*. 1925. szeptember 25.

⁹⁷ Espersit barátja és harcostársa a progresszív mozgalmakban. Lásd: Tóth Ferenc: *Könyves-Kolonics József politikai pályája*. In: A makói múzeum füzetek. 42. Makó, 1984. Ő tartotta a gyászbeszédet Espersit temetésén.

⁹⁸ A két battonyai patika egyikének, a Magyar királynak a tulajdonosa. Lásd: Gyula Kaufmann, *The Central Database of Shoah Victims' Names*. [<http://db.yadvashem.org/names/nameDetails.html?itemId=5822016&language=en>] (letöltés: 2013. szeptember 15.)]

Két részlet különösen érdekes lehet számunkra. Az egyik az, hogy az Amicitia páholyba jelentkezők felvételéről is a Klauzál páholy döntött. Másrészt a szokásosan meghívott szimbolikusok nem jöttek el. Az első azt a feltevésünket támasztja alá, hogy a Klauzál páholyból a páholyok számának szaporítása érdekében vált ki az Amicitia. A másodikból pedig az is következhethetne, hogy a szimbolikusok óvatosabbak voltak, nem mertek részt venni páholy munkán. Valószínű azonban, hogy időnként mégis részt vettek, hiszen különben nem hívták volna meg őket.

1925. november 10–11-én Szombathelyen szövetségtanácsi ülést tartott a Reform Nagypáholy. Szegedről a Klauzál páholyt Espersit János és Jónás Ernő képviselte, megjelent még Gyólay¹⁰⁰ és Dettre (nyilván mint az Amicitia páholy küldöttei), és Budapestről Tuszkai nagymester.¹⁰¹ A küldötteket Szombathelyen a Horváth Boldizsár páholyt (a Klauzál páholy anyapáholyát) képviselő Zimmermann és Rónai testvérek fogadták. Espersit a szövetségtanács ülésén rábírta a résztvevőket Kormányos Benő *fedezésének* (kilépésének) elfogadására. Megemlékeztek a nemrég elhunyt Doubrava¹⁰² testvéréről, és sírjánál *lánchezédet* (egymás kezét fogva emlékezésedet) mondtak. Tuszkait a szombathelyi Sanitas egyesület tiszteletbeli tagjává fogadta.¹⁰³ A Horváth Boldizsár páholy jubiláris munkáján Espersit a szegedi páholy nevében üdvözölte az anyapáholyt. Az esti *vakolás* [vacsora] után Weiss¹⁰⁴ testvér kísérte ki az állomásra a szegedi vendégeket.

Szegedre hazatérve a páholy tagjai időről időre páholy munkákon vettek részt, *keresőket* [jelentkezőket] vettek fel, előadásokkal képezték magukat. (Ezeket főként Espersit tartotta.) Egyik ilyen alkalommal szertartásos *díszvakolást* [díszvacsorát] tartottak, amelynek ceremóniális részét¹⁰⁵ Espersit János írta le három példányban a testvérek számára. Jelen volt Espersit nagymestertársa, Tuszkai nagymester, és Espersittel arról egyeztetett, hogy tárgyalásokba kellene bocsátkozni a szimbolikusokkal.¹⁰⁶

A „nagymestertárs” kifejezés arra utalhat, hogy Espersit is volt nagymester az 1912-től, a nagypáholy megalakulásától 1926-ig eltelt tizennégy évben. Tehát Zimmermann Károly,

⁹⁹ Feltehetőleg Dr. Bock Róbert köz- és váltó ügyvéd. *Évzáró vizsga*. Battonya és környéke, 1. évf. (1902. június 15.) 12. sz. [http://www.kovikonyvtar.hu/download/digikonyvtar_folyoirat/bek190212.pdf (letöltés: 2013. szeptember 15.)]

¹⁰⁰ Gyólay Istvánt 1945 után megválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlés szegedi kiküldöttének. Lásd: Újszászi Ilona: *Időutazás a Délmagyarral: Megszállók Szegeden*. (2009.02.14.) [http://www.delmagyar.hu/szeged_hirek/idoutazas_a_delmagyarral_megszallok_szegeden/ 2087709/ (letöltés: 2013. szeptember 15.)]

¹⁰¹ *Espersit János naplója, 1925–26*. 1925. november 14–15.

¹⁰² Feltehetőleg az ő előadása jelent meg az F.Z.A.S. Sonnenstrahlen című folyóiratában: Doubrava: *Religiöse Geschichtsforschung und Eucharistischer Kongress. Vortrag in der Loge „Balthasar Horvath” im Or. Szombathely. So. 6* (1912/13) 211–216. Forrás: *Bibliographie*. A Sanitas Ambulatorium Egyesület tagjaként említik Doubrava József Pohl-gyári főlevelezőt: Fehér (szerk.): *Szombathely, 1777–1927*, 115.

¹⁰³ *Espersit János naplója, 1925–26*. 1925. november 14–15.

¹⁰⁴ Feltehetőleg Weiss Oszkárrol, a neves szombathelyi építési vállalkozóról lehet szó: Fehér (szerk.): *Szombathely, 1777–1927*, 211., akinek 1910-es jelentkezését az Ébredés páholyba elutasították. MOL Magyarországi Szimbolikus Nagypáholy P 1083. 216. kötet 44. Elutasított keresők könyve A–Z.

¹⁰⁵ Ezt feltehetőleg a *Das feierliche Gebrauchtum des I. Grades*. 1914. című F. Z. A. S. szertartáskönyvből fordította, amely 286. tételként szerepel az Espersit-téka leírásában: Kőszegfalvi Ferenc – Borus Gábor: *Espersit János és könyvei*. Hódmezővásárhely – Makó, 1999. [<http://jadox.nlvk.hu/jetspeed/displayContent?docId=130&secId=2468> (letöltés: 2013. szeptember 15.)]

¹⁰⁶ *Espersit János naplója, 1925–26*. 1926. február 20.

Tuszkai Ödön, Espersit János és esetleg Kormányos Benő voltak nagymesterek, a nagypáholy vezetői.

1945 után Szegeden újjáalakult az Árpád páholy a régi Árpád és Szeged páholy tagjaiból. Az Országos Levéltár szabadkőműves iratait átnézve kiderült, hogy a volt Klauzál Gábor reform páholy tagjai közül Bartos Lipótot és Taraszovits Ödönt *keresőként* (jelentkezőként) vették nyilvántartásba¹⁰⁷, de ténylegesen csak Bartos lett az Árpád páholy tagja, később könyvtárosa. Diósszilágyi Sámuel¹⁰⁸ levélben ajánlotta az újjászerveződő Árpád páholy vezetőinek figyelmébe Könyves-Kolonics Józsefet¹⁰⁹, mint régi szabadkőművest, de ő sem szerepelt később a páholy taglistáiban. Úgy látszik, hogy a szimbolikusok szerint irreguláris Klauzál Gábor páholy tagjait *profánnak* [nem szabadkőműves] tekintették, s ha be akartak lépni az Árpád páholyba, akkor nekik is át kellett (immár másodszor) esniük a szabadkőműves felvételi szertartáson. Bartos Lipót ezt vállalta, Könyves-Kolonics és Taraszovits nem.

Konklúzió

Az eddigi információk alapján összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy Magyarországon 1910 után és legalább 1929-ig működött az eddig nem ismert „Magyarországi Szabadkőművesek Reform Nagypáholya”, összesen hat páhollyal. A német F.Z.A.S. (*Freimaurerbundes Zur Aufgehenden Sonne*) pátense alapján dolgozott, ennek megreformált rítusait követte. Páholyai a szombathelyi Horváth Boldizsár, a budapesti Renaissance, a szegedi Klauzál Gábor és Amicitia voltak, valamint befogadta a bécsi Gerechtigkeits határpáholyt és a grazi Mozart páholyt. A helyi szimbolikus páholyokkal való vetélkedés ellenére kétszer is próbáltak betagozódni a Symbolikus Nagypáholyba, de ez nem sikerült. A Reform nagypáholy az 1920-as betiltás ellenére még legalább kilenc évig tovább működött. Ez idő alatt jó kapcsolatot igyekezett tartani a betiltást elfogadó Symbolikus Nagypáholy tagjaival. A páholyok vezetői és tagjai a kor helyi progresszív személyiségei voltak.

Sajnos vannak még nyitott kérdések, amelyek megválaszolásához további kutatómunka szükséges. Nincs információnk arról, hogy a Horváth Boldizsár páholy alapítóit hol és mikor avatták fel szabadkőművesnek. Alig tudunk valamit a szegedi Amicitia páholyról, s még kevesebbet a budapesti Renaissance páholyról. Pontosan meddig működtek, kik voltak a tagjaik, és miként hagyták abba a munkát? Hogyan lehetséges, hogy a Horthy-rendszer figyelmét olyan sokáig elkerülték?

E problémák megoldásához mind a hazai, mind a külföldi archívumok, levéltárak kutatására, a páholytagok esetleges hagyatékaiknak megtalálására és feldolgozására lenne szükség.

¹⁰⁷ MOL Magyarországi Symbolikus Nagypáholy P 1083 271. doboz. 40. Árpád a testvériséghez páholy Szeged.

¹⁰⁸ Diósszilágyi Sámuel (1882–1963) makói tüdő- és belgyógyász, a Szeged páholy tagja.

¹⁰⁹ MOL Magyarországi Symbolikus Nagypáholy P 1083 271. doboz. 40. Árpád a testvériséghez páholy Szeged.

MELLÉKLETEK

1. Időrend
2. A Reform Nagypáholy szervezete és tagjai
3. Az MSzRN tagjaival kapcsolatos adatok
4. Espersit János szabadkőműves főmesteri öltözékben

A mellékletekben előforduló rövidítések:

<i>Rövidítés</i>	<i>Feloldása</i>
MSzRN	Magyarországi Szabadkőművesek Reform Nagypáholya
AP	Amicitia páholy
HBP	Horváth Boldizsár páholy
KGP	Klauzál Gábor páholy
RP	Renaissance páholy

A mellékletekben vastagítással jeleztük a nagypáholy vezetőit, kurziválással pedig a bizonytalanabb adatokat.

1. Időrend

<i>Dátum</i>	<i>Esemény</i>
1909	Levélváltás a szegedi Árpád páholy és a Symbolikus Nagypáholy között Kormányos Benő állítólagos párizsi felvételéről.
1910.03.14.	A Horváth Boldizsár páholy megalapítása.
1910.08.22.	A szombathelyi Kereskedelmi kör alapszabályának belügyminisztériumi elfogadása.
1910.12.09.	Levélváltás az Ébredés páholy és a Symbolikus Nagypáholy között egy zugpáholy belügyminisztériumi bejegyzéséről.
1911	A Horváth Boldizsár páholy alapszabályának kiadása – Szombathely.
1911	Jánosrendi Káté I. foku kiadása – Szombathely.
1911.05.01	HB tagjai az Ébredésnél vagy más páhólnál jelentkezhetnek + Lenk Imre felvételének megszavazása.
1911.05.15.	HB tagjai a soproni páhólnál jelentkeztek – tudják meg az Ébredésben Soprontól – Sopronba készülnek.
1911.05.21.	Az Ébredés vezetői Sopronból hazatérve tiltakozó levelet írnak a nagymesternek.
1911.05.24.	Az Ébredés páholy tiltakozó levele a Symbolikus Nagypáholyhoz.
1911.06.21.	A Symbolikus Nagypáholy Szövetségtanácsi ülésén Bókay nagymester kijelenti, hogy az új alakulat nem beolvasztható.
1912.01.	Az Ébredés páholy éves beszámolója: „megvédelmeztük szentélyünk kapuit”.
1912.03. végén	Az egész országra szóló szabadságlevél az F. Z. A. S.-tól.
1912.05.06.	MSzRN alakuló nagygyűlés.
1912.06.12.	MSzRN 1. rendkívüli nagygyűlés – a nagypáholy ügyrendjéről.
1912.07.25.	A Sanitas Ambulatorium Egylet alapszabályainak belügyminisztériumi elfogadása.
1912	Munkaprogramm 1912/13. kiadása – Szombathely.
1912	M. Sz. R. N. ügyrendjének kiadása – Szombathely.

1912	I. foku Szertartáskönyv kiadása – Szombathely.
1912.09.03.	A szegedi Árpád páholy Kormányos Benő felvételét ellenző levele a szombathelyi Ébredés páholyhoz.
1912.11.18.	MSzRN rendkívüli nagygyűlés – a szombathelyi páholy helységének felavatása.
1912.12.20.	MSzRN Szövetségtanácsi gyűlés – a budapesti Renaissance páholy engedélyezése.
1913.01.23.	MSzRN Szövetségtanácsi gyűlés – a wieni Gerechtigkeits határpáholy engedélyezése.
1913.02.09.	MSzRN Szövetségtanácsi gyűlés – a szegedi Klauzál Gábor páholy engedélyezése + Az eddigi táblák hitelesítése.
1913.02.17.	A Szimbolikus Nagypáholy Szövetségtanácsi ülésén elhangzik, hogy egy profánt nagy összeg fejében egy zugpáholy felvett.
1913.03.31.	MSzRN Szövetségtanácsi gyűlés – nagygyűlés előkészítése.
1913.05.19.	Nagypáholynapot tart a Reform nagypáholy Budapest keletén.
1913	Magyar propaganda füzet kiadása – Szeged.
1913	I. foku Reform Káté kiadása – Szeged.
1913	M. Sz. R. N. német ügyrendjének kiadása – Szombathely.
1913	II. foku Reform Káté kiadása – Szeged.
1913	III. foku Reform Káté kiadása – Szeged.
1913.06.18.	MSzRN Alkotmány benyújtása a Belügyminisztériumnak.
1913.07.05.	MSzRN Alkotmány elfogadása a Belügyminisztérium által.
1913	M. Sz. R. N. Alkotmányának kiadása – Szombathely.
1913.07.08.	A Szombathelyi Újság cikksorozata: Cserkészlet a szabadkőművesség berkeiben.
1913.08.16.	Die Bauhütte híre: „in Steinamanger und Szegedin (Ungarn) zwei Logen errichtet worden.”
1913	A szegedi páholyból kiválik az Amicitia.
1913	Verfassung der Reform Grossloge der Freimaurer von Ungarn kiadása – Budapest (az alkotmány németül).
1913	Doubrawa: Religiöse Geschichtsforschung und Eucharistischer Kongress – előadás a Horváth Boldizsár páholyban.
1913.11.14.	A Szeged páholyánál Kormányos Dezső „profán úr” ajánlkozott Világ előfizetők gyűjtésére.
1913.12.13.	A Szimbolikus Nagypáholy Szövetségtanácsi ülésén Bókay nagymester kijelenti, hogy a Reform nagypáholyból az alkalmasokat „magunkhoz vonjuk”.
1914	Kanada Ontario tartományi Nagypáholyának 1914. évi beszámolójában közlik a Reform nagypáholy levelét, de nem veszik fel a kapcsolatot.
1914.05.23.	A Szimbolikus Nagypáholy Szövetségtanácsi ülésén felolvassák az uruguayi Nagypáholy levelét arról, hogy nem ismeri el a Reform nagypáholyt.
1915	Zimmermann éves beszámolója a Reform Nagypáholyról megjelenik az FZAS lapjában.
1920.05.18.	Dömötör Mihály belügyminiszter rendeletével betiltják Magyarországon a szabadkőművességet.
1925.09.	Szövetségtanácsi gyűlés Szombathelyen – Szegedről nem vettek részt.
1925.09.21.	A Klauzál Gábor páholy évadnyitó díszmunkájára meghívó.
1925.09.26.	A Klauzál Gábor páholy évadnyitó díszmunkáján tisztújítás.
1925.10.11.	A Klauzál Gábor páholy munkáján inasavató és díjmelés.

1925.11.14.	MSzRN Szövetségtanácsi gyűlés Szombathelyen – Láncheszéd Doubrava sírjánál, Kormányos kiléptetése.
1925.11.15.	MSzRN Szövetségtanácsi gyűlés Szombathelyen – Sanitas díszközgyűlés, jubiláris díszközgyűlés.
1926.01.05.	Espersit János az FZAS alaptörvényeit fordítja.
1926.01.06.	Espersit János az FZAS alaptörvényeit fordítja.
1926.01.15.	Espersit előadása Páneurópáról a Klauzál páholy munkáján.
1926.01.30.	Espersit előadása a szabadkőművesség lényegéről a Klauzál páholy munkáján.
1926.02.13.	A Klauzál páholy munkája.
1926.02.20.	A Klauzál páholy munkája és szertartásos vakolás.
1926	A grazi Mozart páholy a Reform Nagypáholyhoz csatlakozik.
1929.08.19.	Szegedi Hírlap cikk: Szabálytalan szabadkőműves páholy működik Szegeden.
1929.08.26.	Szegedi Hírlap cikk: Riadalom a „Klauzál Gábor” és az „Amicitia” szabadkőműves páholyok berkeiben a Szegedi Hírlap leleplezései miatt.

2. A Reform Nagypáholy szervezete és tagjai

	Magyarországi Szabadkőművesek Reform Nagypáholya					
<i>Páholy neve</i>	Horváth Boldizsár	Renaissance	Klauzál Gábor	Amicitia	Gerechtigkeit	Mozart
<i>Székhelye</i>	Szombathely	Budapest	Szeged	Szeged	Wien	Graz
<i>Alapítása</i>	1910	1912	1913	1913	1913	1926
<i>Tagjai</i>	Doubrava József	Ágoston Manó	Bartos Lipót	Dettre Pál		
	Körösi Aladár	Tuszkai Ödön	Dávid Sándor	Gyólay István		
	Lenk Imre		Espersit János	Meinsl		
	Rónai		Fisher Izsó			
	Weiss Oszkár		Gaszner			
	Wurmfeld Zoltán		Gerő Samu			
	Zimmermann Károly		Grosz			
			Jónás Ernő			
			Kaufmann Emil			
			Kaufmann Gyula			
			Kirchenmayer			
			id. Suhajda			
			Szécsény			
			Taraszovits Ödön			
			Tóth Ernő			
			Unger			
			Vigyázó Rezső			
			Virágh			
			Bock Róbert			
			Kormányos Benő			
			Könyves-Kolonics József			

3. Az MSzRN tagjaival kapcsolatos adatok

<i>Neve</i>	<i>Páholyának székhelye</i>	<i>Páholyának neve</i>	<i>Tisztsége, tevékenysége</i>
Ágoston Manó	Budapest	RP	<i>RP alapító</i>
Bartos Lipót	Szeged	KGP	gazda és vigyázó
Bock Róbert	Szeged		
Dávid Sándor	Szeged	KGP	helyettes főmester
Dettre Pál (? – 1926)	Szeged	AP	
Doubrava József	Szombathely	HBP	
Espersit János (1879–1931)	Szeged	KGP	KGP főmester; MSzRN nagymester
Fisher Izsó	Szeged	KGP	helyettes főmester
Gaszner	Szeged	KGP	
Gerő Samu	Szeged	KGP	könyvtárnok
Grosz	Szeged	KGP	
Gyólay István	Szeged	AP	
Jónás Ernő	Szeged	KGP	I. felügyelő
Kaufmann Emil	Szeged	KGP	kincstáros
Kaufmann Gyula (1890–1945)	Szeged	KGP	
Kirchenmayer	Szeged	KGP	
Kormányos Benő (1871–1944)	Szeged		<i>KGP vagy AP főmester; MSzRN nagymester</i>
Könyves-Kolonics József (1884–1955)	Szeged		
Körösi Aladár	Szombathely	HBP	HBP tag; MSzRN helyettes nagytitkár
Lenk Imre	Szombathely	HBP	kilépett, majd felvették az Ébredés páholyba
Meinsl	Szeged	AP	
Rónai	Szombathely	HBP	
Suhajda, id.	Szeged	KGP	
Szécsény	Szeged	KGP	
Taraszovits Ödön (1879–1962)	Szeged	KGP	Titkár
Tóth Ernő	Szeged	KGP	Szertartásmester
Tuszkai Ödön (1863–1945?)	Budapest	RP	MSzRN nagymester; RP alapító
Unger	Szeged	KGP	
Vigyázó Rezső	Szeged	KGP	II. felügyelő
Virágh	Szeged	KGP	
Weiss Oszkár	Szombathely	HBP	
Wurmfeld Zoltán (1882–1917)	Szombathely	HBP	MSzRN helyettes nagymester
Zimmermann Károly	Szombathely	HBP	HBP alapító, főmester; MSzRN nagymester

4. sz. melléklet



Espersit János szabadkőműves főmesteri öltözékben

Forrás: Tóth Ferenc (szerk.): *Makó története 1920-tól 1944-ig*. Makó, 2004. 611.